

De *Wildernis-ring* en de EU

In het herfstnummer van ons kwartaaljournaal van 2019 introduceerden wij het concept van de *'Wildernis-ring'* [1] rond Europa: het ontstaan van een gordel van verwildering en verarming van natuur- en cultuurlandschappen aan de randen van ons werelddeel. Als gevolg van de daling van het kindertal, de door klimaatverandering veroorzaakte verwoestijning in het zuiden en het wassende water in het noordwesten en noorden en - *last but not least* – de extra sterke demografische krimp in het oosten. Dat laatste werd en wordt niet in de laatste plaats veroorzaakt door de versnelde met name door de werking van de interne EU-markt te weeg gebrachte migratie van oost naar het west, naar het verstedelijkt kerngebied binnen de achthoek Parijs, Benelux-Waaierstad, Hamburg, Berlijn, Wenen, Milaan, Turijn en Lyon. Een Wildernis-ring die onder invloed van de klimaatverandering in de loop van de eeuw zich waarschijnlijk meer en meer naar het noorden zal verplaatsen. Hoe verhouden dergelijke ontwikkelingen zich tot de verschuivingen in de economische en mondiale geo-politieke krachtsverhoudingen? [*met name tussen VS en China*] En wat kan dat dan voor consequenties hebben voor samenhang en structuur van de EU?

=De EU-interne markt: een voortdurende neiging tot disbalans - waar vinden we het evenwicht?

De EU-interne markt heeft niet alleen enorme arbeidsmigratiebewegingen op gang gebracht, maar heeft ook niet alleen door de daardoor ontstane door ontvolking maar ook door het in onbruik raken van traditionele landbouwmethoden de achteruitgang van cultuurlandschappen teweeg gebracht en daarmee extra bijgedragen aan de groei van de Wildernis-ring in oostelijk en zuidelijk Europa die door de klimaatverandering in gang was gezet. Klimaatverandering en interne markt versterken dus zo elkaar als aanjagers van de Wildernis-ring. Om de ring op zijn minst op termijn enigszins leefbaar en ecologisch duurzaam te kunnen houden zou het geen kwaad kunnen in ieder geval flink wat scherpe kanten van de nu tamelijk dwingend werkende interne markt af te slijpen, en wel op alle vier de fronten van de interne markt: goederen, diensten, arbeid en kapitaal. En dat niet alleen ten behoeve van het beheersbaar houden van de Wildernis-ring, maar ook ten behoeve van de leefbaarheid van Kern-Europa. *Én* met het oog op het voortbestaan van EU die anders bij gebrek aan sociale samenhang wel eens veel eerder dan verwacht kopje onder zou kunnen gaan, waarmee het Avondland gedegradeerd zou worden tot speelbal van Amerika en China. Het is daarom des te meer geboden het nodige tegenwicht bieden aan het keurslijf van een veel te ver doorgesloten interne markt. Zo'n tegenwicht is een belangrijke opgave voor ons werelddeel, om te beginnen voor de drie centrale politieke machtscentra van de EU met hun bijbehorende invloedssferen: Berlijn met Midden- en Oost-Europa, Parijs met het Italië en Iberië en de 'Benelux-Waaierstad' met Ierland en Scandinavië. Hoe staat hun economie ervoor en hoe gaan zij elk sociaal en ecologisch met hun achterland om? - dit met name tegen de achtergrond van verschuivingen in het mondiale geopolitieke krachtenveld. Alle drie de invloedssferen komen hieronder nader aan orde.

= 'Berlijn' en zijn achterland: economisch, geopolitiek en ecologisch

-Economie: het Duitse verdienmodel wordt sleets

Jarenlang werd Duitsland beschouwd als de economische motor van de EU. Maar de spreekwoordelijke veerkracht is er hier nu wel inmiddels uit. Na de Val van de Muur had de Duitse machine- en vooral auto-industrie dankzij de lage lonen in Midden- en Oost-Europa een betrekkelijk makkelijk verdienmodel voor haar fabrieken in de Visegrad-landen weten te ontwikkelen: het verdienmodel van het *Heilige Ordoliberalen Rijk der Duitse Economie*. Het bood ook ruimte aan een sterk neerwaartse druk op lonen en arbeidsomstandigheden in Duitsland zelf, mede mogelijk gemaakt door de toevloed van nieuwe arbeidsmigranten, niet in de laatste plaats uit het sociaal danig ontwrichte Midden- en Oost-Europa [2]. Het is een verdienmodel dat Duitsland lui heeft gemaakt. Inmiddels zijn de lonen in het oosten flink gestegen. De Duitse industrie probeert daarop versneld de opgelopen technologische achterstand met onder meer robotisering goed te maken. Met zeer wisselend succes overigens, want de mondiale concurrentie heeft intussen niet stil gezeten. Tegelijkertijd vormt het tekort aan arbeidskrachten in Duitsland zelf (waar de omvang van de bestaande bevolking stevig door blijft krimpen) een structurele rem op de verdere economische ontwikkeling.

-Geopolitiek: klem tussen de worsteling van Uncle Sam, de Russische beer en het Middenrijk

Niet alleen economisch is de rek er hier uit. Ook in de verdere uitbreiding van hun politieke invloedssfeer naar het oosten zijn de Teutonen inmiddels op fikse weerstand gestuit, hetgeen ook de nodige repercussies heeft voor de economische expansiemogelijkheden. De uitbreiding van de politieke actieradius van de EU naar de Oekraïne heeft geleid tot een confrontatie met grote buur Rusland. En de met de Duitse pogingen voor meer invloed in de Balkan komt Berlijn in vijandig vaarwater, niet alleen van Rusland maar ook in toenemende mate van China dat zijn economische invloed hier met succes weet uit te breiden. Kortom: het Duitse verdienmodel mist de vereiste *Lebensraum*, ingeklemd als het is tussen Uncle Sam, de Russische Beer en het Rijk van het Midden. Trump is hier de grote onberekenbare factor. Hij is vast niet te beroerd om zijn eigen troeven uit te spelen, door bijvoorbeeld als het zo uitkomt door gemene zaak met Poetin te maken in de hoop op zowel EU als Peking buiten spel te kunnen zetten.

-Ecologie en landschap: 'De ontheemde Wouden' als oostelijke sectie van de Wildernis-ring

De groei van de Wildernis-ring in het 'achterland' van Berlijn wordt niet in de laatste plaats veroorzaakt door de werking van de EU-interne markt. De gestage verlaging van de levensverwachting, de doorgaande daling van het kindertal en de massale arbeidsemigratie naar het westen zijn hier facetten van dezelfde neoliberale EU-medaille. Als loonniveau en werkgelegenheid in Midden- en Oost-Europa meer en blijvend in evenwicht met het westen zouden kunnen komen en meer garanties geboden zouden kunnen worden ten behoeve van het overeind houden van natuur- en cultuurlandschappen en hun ecologische en sociale verbanden, dan zou de dreigende ontheemding van de Wildernis met beduidend meer succes kunnen worden tegen gegaan. Dan zou bijvoorbeeld ook voorkomen kunnen worden dat de laatste oerbossen van het continent ten prooi vallen aan de werking van de markt. Maar een dergelijk sociaal en ecologisch verantwoord beleid vergt een ware revolutie binnen de EU. Het staat immers volledig haaks op het verdienmodel van het Heilige Ordoliberalen Rijk der Duitse Economie.

= 'Parijs' en zijn achterland: economisch, geopolitiek en ecologisch

-Economie: onevenwichtig en toenemend instabiel

'Parijs' heeft de handen vol aan de eigen economische zorgen. De laatste twee decennia hebben een massieve onttakeling van de traditionele industrieën laten zien met een daarmee gepaard gaande degradatie van complete landstreken. Tegelijkertijd heeft zich op andere locaties - waaronder in en rond groeisteden als Bordeaux en Lyon - veelbelovende innovatieve bedrijvigheid ontwikkeld, maar bij dat alles slaat de balans per saldo toch duidelijk negatief uit, economisch en vooral sociaal - neem de blijvend relatief hoge werkloosheid en de voortdurende sociale onvrede over de hele linie, niet alleen van de 'gele hesjes'. In Frankrijks zuidelijke achtertuin - de westelijke Méditerranée - laat alleen Portugal een wat beter beeld zien, maar het gaat hier wel om een geflatteerd beeld. De werkloosheid is er weliswaar sterk afgenomen, maar de levensstandaard is sterk tegelijk fors gedaald door loonsverlagingen en de stijging van de prijzen van levensonderhoud, dat laatste veroorzaakt door de vele op last van de EU afgedwongen privatiseringen van nutsbedrijven die daarmee in de greep van met name Chinese investeerders zijn gekomen [3]. Spanje en Italië lijken min of meer opgekrabbeld uit de krediet- en eurocrisis, maar blijven zowel economisch, sociaal als politiek structureel fragiel.

-Geopolitiek: Frankrijks nog immer aanwezige maar tanende buiten-Europese machtspositie

Buiten-Europees is Frankrijks mondiale geo-politieke en geo-economische positie historisch gebaseerd op zijn [thans post- dan wel neo-]koloniale relaties in de Maghreb en West-Afrika. Die positie is weliswaar tanende maar nog steeds onmiskenbaar aanwezig en mede op basis daarvan is Frankrijk het EU-land dat en ook gezien zijn 'atoomparapluie' het meest in staat moet worden geacht een actieve geopolitieke rol op het wereldtoneel te spelen nu met de Brexit Groot Brittannië uit de Europese boot is gevallen. Dat de mini-Napoleon die thans het Élisée bewoont daarbij de neiging heeft zichzelf en zijn land op gezette tijden enigszins te overschatten moet nu eenmaal ingecalculeerd worden.

-Ecologie en landschap: 'De oprukkende Woestijn' als zuidelijke sectie van de Wildernis-ring

De groei van de Wildernis-ring in het Zuid-Europese 'achterland' van 'Parijs' is vooral uit klimatologische factoren te verklaren, met geo-economische en -demografische oorzaken als verklaringsgrond op de achtergrond. Allereerst zijn hier droogte en hitte hier natuurlijk de 'boosdoeners', maar daarnaast speelt hier net als in het oosten demografische krimp van bestaande bevolking van een rol, vooral in Portugal, in het zuiden van Italië en het noordwesten van Spanje, op het platteland sterker dan in de steden [4]. En die krimp op het platteland heeft werkt de voortschrijdende achteruitgang van cultuurlandschappen in de hand. Het is dus de combinatie van droogte, hitte en teloorgang van het landschap die hier in het zuiden op termijn kan leiden tot verwoestijning en daarmee tot een expansie van de Wildernis-ring, steeds verder noordwaarts oprukkend.

=De 'Benelux-Waaiestad' en zijn achterland: economisch, geopolitiek en ecologisch

-Economie: de duurzaam-innovatieve kracht van de Noordzeelanden

In de kolommen op deze site hebben wij al eerder de loftrumpet geblazen over de innovatieve kracht van de duurzame economie van landen rondom de Noordzee. Dat geldt dan vooral de Scandinavische landen die bovendien geprezen worden om hun sociaal egalitarisme. De Benelux-landen vervullen een belangrijke politieke en economische rol binnen Kern-Europa, maar op duurzaamheidsvlak presteren zij helaas een stuk minder goed (maar zouden op dit gebied hun leven serieus willen beteren – en dat is hard nodig; zo is Nederland inmiddels afgezakt tot het smerigste land van Europa), terwijl de Scandinavische landen juist weer bewust een zekere economische afstand tegenover de EU proberen te houden, dit in tegenstelling tot de Benelux [5]. Per saldo is er hier waarschijnlijk in een samenwerkingsverband van landen rond de Noordzee economisch en ecologisch toch heel veel te winnen, vooral op praktisch vlak, om te beginnen op het gebied van duurzame energievoorziening [van wind tm zilte biomassa] en voedselproductie [zilte teelten] en op

digitaal, transportlogistiek [van koopvaardij tot diverse energienetwerken], waterstaatkundig [van dijk tot zandmotor] en militair [marine] vlak. Bovendien hebben de Noordzeelanden cultureel ook het nodige gemeen, met het protestantisme en de Germaanse taalfamilie als grootste gemene delers.

-Geopolitiek: zonder EU een speelbal van de Angelsaksische wereld?

Geopolitiek is de positie van de Noordzeelanden een stuk minder gunstig dan op economisch gebied. Aan de westkant zorgt de Brexit mogelijk voor heel wat onzekerheid, met als schrikbeeld dat deze hoek van Europa onder druk van Amerika de speelbal kan worden van een agressief beleid op handelspolitiek gebied vanuit Anglo-Amerikaanse hoek in de economische ruimte van de Noordzee. Aan de oostkant is er weliswaar de aanwezigheid van grote buur Rusland, maar op geo-economisch gebied is er van die kant waarschijnlijk veel minder van te duchten. Een ding is in dit verband wel duidelijk: zonder een krachtige EU is de Noordzee weerloos ten opzichte van beide machten uit west en oost. Met de economische EU-macht lijkt het wel snor te zitten, maar hoe staat het met de politiek-militaire? Wie zei daar EUVO?

-Ecologie en landschap: 'Het wassende Water' als noordwestelijke sectie van de Wildernis-ring

Wassend water speelt de hoofdrol in de noordwestelijke sectie van de Wildernis-ring. Dat wassende water speelt niet alleen een belangrijke rol in de periferie maar ook in de directe nabijheid van het verstedelijkte 'Kern-Europa', daar waar het wassende water aan laaggelegen kwetsbare oostelijke kustgebieden van de Noordzee de dichtbevolkte 'Benelux-Waaiestad' bedreigt. Daar is naast reductie van broeikasgassen tegelijkertijd ook de nodige klimaatadaptatie geboden door in de meest precare gebieden meer ruimte voor het water te maken door de verstedelijking verder naar het binnenland te verplaatsen [6].

Veel verder noordelijk, op weg naar en rond de Poolcirkel, kan het wassende water op termijn op nog veel grotere schaal en op veel onheilspellender wijze een fatale rol gaan spelen als de boreale wouden deels afsterven en deels plaats maken voor toendra, ten noorden daarvan de dooi van de permafrost verder doorzet en het Groenlandse ijs verder desintegreert [7]. Wat de gevolgen daarvan zullen zijn voor natuur, land en volk kunnen we ons nog moeilijk voorstellen. Laten we maar hopen dat de beoogde terugdringing van de uitstoot van broeikasgassen tijdig het gewenste effect zal sorteren.

=De onmisbaarheid van een ecologisch en sociaal WÉL duurzame 'Wildernis-ring' voor heel Europa

In het dominante denken over 'Europa' is de aandacht sterk gericht op het verstedelijkte en technologisch innovatieve kerngebied binnen de achthoek Parijs, Benelux-Waaiestad, Hamburg, Berlijn, Wenen, Milaan, Turijn en Lyon. Veel te sterk; vaak worden de minder geavanceerde gebieden aan de randen vergeten. Ten onrechte. Alleen al omdat de periferie de grondstoffen en de arbeidskracht voor de kern levert, is zij onmisbaar voor 'kern-Europa'. Op termijn kan daarom de periferie niet dusdanig blijvend ondergewaardeerd worden als de laatste drie decennia sinds de Val van de Berlijnse Muur is gebeurd. Meer oog is hier vooral geboden op het vlak van de duurzaamheid. *Ecologische* duurzaamheid om te voorkomen dat door verdere demografische krimp geplaagde cultuurlandschappen teloorgaan en de laatste oernatuur ten prooi valt aan internationale commerciële winsthonger. *Sociale* duurzaamheid - voor de leefbaarheid in de periferie zelf én omwille de cohesie van periferie en kern te samen. Én ter voorkoming van een verdere aantasting van de leefbaarheid als de verdere verstedelijking van kern-Europa daar tot nog meer sociale en ecologische congestie en sociale segregatie leidt.

=Een bijzondere verantwoordelijkheid van 'de Noordzee' voor heel 'Europa'?

Meer oog voor ecologische en sociale duurzaamheid van de periferie - dat zou vooral een taak voor 'kern-Europa' moeten zijn. Als het gedoodverfd 'trekpaard' van deze kern tekent zich meer en meer de invloedssfeer van de landen rond de Noordzee af. Om die trekpaard-functie voor zowel kern als periferie voor langere termijn te kunnen vervullen zijn zowel gierigheid als generositeit onmisbaar. Met de gierigheid van 'de protestantse ethiek en de geest van het kapitalisme' [8] zit het rond de Noordzee vanouds wel snor. Op het vlak van de benodigde generositeit heeft onze kleine wereldzee echter nog een wereld te winnen. Die generositeit is onontbeerlijk om andersom met overtuiging de nodige economische bewegingsruimte te kunnen vragen om de trekpaardrol voor het hele continent met succes te kunnen spelen. Maar dat stelt dan natuurlijk wel de nodige nieuwe eisen aan de structuur van de EU. Extra complicerende factor daarbij is de Brexit - die zou de ontwikkeling van Kern-Europa kunnen versnellen en tegelijk kunnen leiden tot ontbinding van natiestaten in de brede overgangsgordel tussen Kern-Europa en de Wildernis-ring. die ontbinding kan zowel bedreigingen brengen als kansen bieden - daarover meer in een artikel elders in dit lente-kwartaaljournaal 2020. [9]

NOTEN

[1]

Zie:

De groeiende Wildernis-ring om Europa door de zich doorzettende Triple-krimp in dubbelkrimp.nl , zie link: <http://www.dubbelkrimp.nl/downloads/herfst-2019/RedactioneelBisHerfst2019.pdf>

[2]

[Zie o.m. :

= Pierre Rimbart, ***Le Saint Empire économique allemand*** In: ***Le Monde Diplomatique*** februari 2018, blz. 13

= Philippe Descamps, ***Bouleversement démographique en Europe - Paysage après la transition*** In: ***Le Monde Diplomatique/ Dossier Population*** juni 2018, blz. 13

[3]

Zie o.m. :

Mickaël Correia, ***La face cachée du miracle portugais*** In: ***Le Monde Diplomatique*** september 2019, blz. 6-7

[4]

Zie o.m. het tweede setje kaartjes in het artikel ***De groeiende Wildernis-ring om Europa door de zich doorzettende Triple-krimp*** in dubbelkrimp.nl , zie link: <http://www.dubbelkrimp.nl/downloads/herfst-2019/RedactioneelBisHerfst2019.pdf>

[5]

Zie o.m.:

= ***Hoe kunnen de Lage Landende beslissende schakel tussen Noordzee en Europa worden?*** Zie link:

<http://dubbelkrimp.nl/downloads/zomer-2019/BerichtenNoordzeeEurFrontZomer2019.pdf>

= ***Van Doggersland naar Noordzee-Unie - Herkansing voor een wereldzee?*** , zie link:

<http://dubbelkrimp.nl/downloads/winter-2018/HoofdartikelWinter201718.pdf>

[6]

Zie eerdere artikelen op ze site, bijvoorbeeld: ***Exercities voor de Grote Ruimtelijke Transformatie....voor, op en achter de Drooglijn*** Zie link: <http://dubbelkrimp.nl/downloads/lente-2019/HoofdartikelLente2019BIS.pdf>

[7]

Over de broeikasgas-effecten op de boreale bossen, de permafrost en het Groenlandse ijs zie het kaartje op deze link: <https://www.carbonbrief.org/explainer-nine-tipping-points-that-could-be-triggered-by-climate-change?fbclid=IwAR2WnOPyFMQ320r-4VRZ5aWFwjLraFibL00tx3X2Vo3uINM2k75iSeWw7Os>

[8]

Een toespeling op Max Webers klassieke studie *Die protestantische Ethik und der "Geist" des Kapitalismus* Weinheim [Beltz Athenäum Verlag] 1996[2]. Becommentarieerde herdruk op basis van de eerste editie van 1904/ 1905

[9]

Scoxit, Ulstexit, Cataloniëxit... Natiestaten onder druk in de zone tussen Kern-Europa en Wildernis-Ring, een artikel elders in dit lente-kwartaaljournaal 2020 op deze site